

könnyen, kényelmesen cserélhető a könyvállomány. Egyidejűleg 5 polcmodult lehet behelyezni, ugyanakkor 7 modul van tartalékban a busz erre szolgáló részlegében elhelyezve, várva az állomány legközelebbi cseréjét.

Megemlítendő, hogy ugyanez a busz reggelenként mozgó gyermekkönyvtárként funkcionál útba ejtve az iskolákat és a napközi otthonokat, de a felnőtt közönséget is kiszolgálja „rendes” buszként az esti menetrend szerinti útvonalakon közlekedve. A beszerzési ár 235 ezer euró, mely-

ből az állami támogatás 94 ezer euró várhatóan. Az új mozgókönyvtári busz természetesen nevet is fog kapni, a névadáshoz pedig egy későbbi időpontban pályázatot írnak ki.

Jelenleg még két mozgókönyvtári szerepet betöltő járművel rendelkezik Lahti városa, de el kell mondani, sajnos a jövőben mindössze egyetlen ilyen célú kölcsönző részlege, vagyis mozgókönyvtára lesz a városnak.

(Kránitz Lászlóné)

Lásd még 34

Munkafolyamatok és szolgáltatások

Állomány, állományalakítás

07/025

BALLESTRO, John - HOWZE, Philip C.: When a gift is not gift. Collection assessment using cost-benefit analysis = Collect.Manage. 30.vol. 2005. 3.no. 49-66.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Amikor az ajándék nem ajándék... A gyűjtemény értékelése költség-haszon elemzéssel

Ajándék; Állományelemzés; Állománygyarapítás; Költségelemzés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

2005 nyarán a Southern Illinois University Carbondale (SIUC) közgazdaság-tudományi tanszéke úgy döntött, teljesen átalakítja könyvtárának gyűjtőkörét. A profilváltás következményeként majd ezer könyv vált fölöslegessé náluk, melyet felajánlottak a campus központi könyvtárának.

Hogy mi is készítette a közgazdaság-tudományi

tanszék könyvtárát a profilváltásra? Fő gyűjtőkör a 60-as évektől a makro- és mikro gazdaságtani elméletek és a munkagazdaságtan volt. A globalizáció hatására a közgazdaságtudomány olyannyira megváltozott, hogy a szakkönyvtár gyűjteményének ezt a részét már kevéssé használják. Ráadásul az állományt „feldúsították” a nyugalomba vonult professzorok adományai, melyektől nem lett volna kellemes feladat megszabadulni mindaddig, míg bármikor betoppanhat az adományozó, aki esetleg éppen a maga által ajándékozott művet keresi a könyvtárban.

Valaha a könyvtárak fenntartás nélküli lelkesedéssel fogadtak bármilyen könyvadományt, mely gyűjteményüket gyarapította, és időt és fáradságot nem sajnálva illesztették be ezeket állományukba. Az 1960-as évektől kezdve azonban a gyarapítás a könyvtári munka speciális ágává vált, és egyre nagyobb figyelmet szenteltek az ésszerű munkaszervezés, a gazdaságosság és megtérülés kérdéseinek. Az ugyanis tagadhatatlan tény, hogy az ajándékok fogadása általában tároló helyet és főként sok munkát igényel. A jó szándékú adományozók rendszerint könyveik végső nyughelyének gondolják a könyvtárat, ám az így beérkező dokumentumok jó, ha felé-

nek-harmadának tudja a könyvtár hasznát venni. Nagyon fontos ezért, hogy határozott befogadási politikával, jól meghatározott munkaszervezési eljárásokkal, és tapasztalt szakemberrel rendelkezzen ilyen esetekre – és lehetőleg ne engedje megkötni a kezét az adományozó különböző kívánalmait (pl. gyűjtemény „együtt tartása”, minden egyes darab állományba vétele stb.)

Nagy segítséget jelenthet a döntések meghozásakor és az értékeléskor a költség-haszon elemzés, amit a SIUC központi könyvtárában is elvégeztek. A könyvtárnak – a nyári épületfelújítás előtt – egy hónap állt rendelkezésére, hogy megbirkózzon a tekintélyes mennyiségű ajándékkal. Összesen 85 ládányi anyagot szállítottak át hozzájuk, ami 4130 dokumentumot jelentett. Ezek közül 906 könyv volt, a többi 50 folyóirat évfolyamai tették ki. Az elemzés csak a könyvekre terjedt ki, melyeket a következő szempontok szerint vizsgáltak: van-e már példánya egy-egy műnek a könyvtárban; ha igen, szükséges-e több példány; mennyire ismert, keresett a szerző; a mű államon belüli hozzáférhetősége; a dokumentum fizikai állapota.

151 könyvet habozás nélkül állományba vettek, mert még nem volt példányuk belőle, és kétség nem fért hozzá, hogy helyük van a könyvtárban. Újabb 38 példányról döntöttek úgy, hogy bár megvan az állományban, de szükség van további példányokra. 552 kötetet árusítottak ki a könyvtárbaráti kör könyvvásárán. 33 könyvet két különgyűjteménynek adtak át, 132 pedig az enyészete lett.

Az állománygyarapító és a szaktájékoztató könyvtáros 32 órát töltött a könyvek válogatásával, behasonlításával, értékelésével. A fizetésükből kiszámolt óradíjat, a szállítók tíz munkóróját és a felhasznált csomagolóanyagok árát is belekalkulálva a munka költsége 2194 dollárt tett ki. A megtartott könyvek árának megállapításához az Amazon.com árait vették alapul.

A költségek és könyvárak összehasonlításából az derült ki, hogy egy ráfordított dollár legkevesebb 1.47 dollárt eredményezett, vagyis nem

egészen fél dollár hasznot hozott. Ez kevesebb az előre vártnál. Valódi hasznot azok a könyvek hoztak, melyek más forrásból már beszerezhetetlenek lettek volna.

Ezen kívül igazi nyereség volt a könyvtár állományának értékelése, melyből kiderült, hogy az állománygyarapítás során mindeddig jó utat követtek, gyűjteményük szinte teljes egészében megfelelt a közgazdaság-tudományi tanszék olvasói igényeinek. Az összehasonlításból ugyanis kiderült, hogy 83%-os átfedés volt a két gyűjtemény között. Ez nagy tanulság volt abból a szempontból is, hogy – ezek szerint – két szakszerűen gyarapított könyvtár működött évtizedeken keresztül egymás mellett, anélkül, hogy tudtak volna egymásról! A tanszéki könyvtár ugyanazt megvásárolta, amit a központi könyvtár is beszerezett számára. A jövőben tehát sokkal jobban oda kell figyelni az egyetemen belüli „konkurens” gyűjteményekre a pazarló párhuzamosságok kiküszöbölése érdekében.

Végül pedig, nagyon hasznos volt az ajándékbefogadási eljárás lépésről lépésre történő kidolgozása, egy, a továbbiakban jól használható protokoll kidolgozása is.

Összegezve: a könyvadományok fogadása diplomáciai érzéket, komoly szakértelmet, a saját gyűjtemény alapos ismeretét, pontos ajándék-befogadási politikát és kezelési-eljárási módot igényel. További tanulmányozást érdemelne, hogyan lehetne a költség-haszon elemzést még az ajándék elfogadása előtt megejteni. Ja! És tudni kell nemet is mondani.

(Fazokas Eszter)

07/026

CONNAWAY, Lynn Silipigni - O'NEILL, Edward T. - PRABHA, Chandra: Last copies: What's at risk? = Coll.Res.Lib. 67.vol. 2006. 4.no. 370-373.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Egyetlen példányok - hogyan őrizzük meg őket?

Állományelemzés; Egyetemi könyvtár; Központi katalógus -online; Megőrzés

A jövő tudósai számára a szellemi örökséget megőrizni a könyvtárak fontos feladata. A könyvtárak századokon keresztül vigyázták és gondozták a ritka kéziratokat és könyveket, de a tudományos kutatást szolgáló nagy könyvtári gyűjtemények megőrzése iránti érdeklődés az Egyesült Államokban csak a huszadik század közepétől jelentkezett. A mikrofilmezés biztosított lehetőséget a tudományos irodalom nagy mértékű reprodukciójára, de az elmúlt időben a könyvtárak már a digitalizálást alkalmazták a megőrzés céljaira, bár közben heves viták dúlnak a hosszú távú archiválás problémáiról, vagyis a megőrzés fontos nemzeti ügy.

Az OCLC tagkönyvtárai nem tudják megállapítani, hogy gyűjteményükben melyek az egy példányos kiadványok, amíg egyenként utána nem néznek a WorldCat adatbázisban. Lehet, hogy szabadpolcon vannak, folyamatosan kölcsönzik őket, és a használat során egyre rosszabb állapotba kerülnek, vagy véletlenül már ki is vonták őket az állományból. (Egy majdnem kétezres mintán végzett vizsgálat szerint az 1839 és 1939 között megjelent könyvek 12 százaléka már nincs meg, elveszítették, eltűnt vagy kivonták az állományból.)

A tanulmány ezután alaposan feltérképezi a kérdés szakirodalmát, majd áttekinti azokat a fontos kezdeményezéseket, amelyek a közös állománygyarapítás és megőrzés érdekében a második világháború után indultak.

Az alapkérdések tisztázása után (mi is tekinthető egyetlen példánynak?), az OCLC WorldCat adatbázisának példányadatait vizsgálják meg körültekintően a szerzők, majd az ebbe a kategóriába tartozó könyveket elemzik a Vanderbilt egyetem könyvtárban (Nashville, Tennessee), a csaknem 8 600 monografikus kiadványt (a disszertációk és az 1995 után kiadott könyvek nélkül). Az egyetlen példányos művekben 46 nyelv képviselteti magát, a legtöbb az angol (26%), a német (23%), a francia (23%) és a spanyol (15%). A könyvek eredetét tekintve Franciaország és Németország vezet (20-20%-kal); a kiadás évét tekintve az

1928. év, a terjedelmet tekintve 161 oldal a középérték. Az egyetlen példányok közül többet kézbe is vették, bár ezt a mintát nem tekintették reprezentatívnak. Következtetések az alábbiakban foglalhatók össze:

- az egyetlen példányban létező dokumentumok megőrzésének és digitalizálásának fontosságát mind a szakirodalom, mind az ezt finanszírozó programok elismerik, de a szóban forgó könyvek kiválasztása továbbra is manuális és alapvető feladat a könyvtárakban;
- az elvégzendő munka óriási, hiszen 24 millió egypéldányos könyvről van szó, de szerencsére ennek csupán a töredéke – az egyetlen mű – van igazi veszélyben. (Ez emellett meglehetősen vegyes és kisszámú csoport: régi, kiterjedelmű és külföldi anyagról van szó);
- a tanulmány az OCLC WorldCat adatbázisa alapján próbálta visszakeresni a legutolsó példányok rekordjait, de erre bármelyik közös katalógus alkalmas (pl. az ASERL, CIC vagy az OhioLink);
- a vizsgált *Vanderbilt University Libraries* reprezentatív lehet az amerikai tudományos könyvtárak (ARL) számára, noha az eredmények nem általánosíthatóak. További, reprezentatív mintákon alapuló vizsgálat szükséges, hogy a veszélyeztetett négy kategória (kézirat, a kiadás egyetlen példánya, duplumrekord, a mű egyetlen darabja) számszerű nagyságát pontosan meg lehessen becsülni;
- algoritmikus eljárás szükséges majd ezek azonosítására, mivel ezt nem érdemes manuálisan végezni. Sokat segít majd az is, ha feltárják, miképpen oszlanak el a művek az egyes könyvtárakban.

(A <http://www.oclc.org/research/publications/archive/2006/connaway-crl07.pdf> címen a tanulmány teljes szövegű preprint változata olvasható.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 9-10

07/027

BILIŃSKI, Lucjan: Dotychczasowe dokonania w realizacji programu rządowego „Kwaśny papier”. Od idei programu - do stworzenia podstaw jego realizacji = Poradnik Bibl. 2006. 9.no. 12-16.p. Bibliogr. a lábjegyzetben.

A „Savas papír” program eddigi megvalósulása. A program ötletétől a megvalósításhoz szükséges alapok megteremtéséig

Állományvédelem; Savtalanítás; Restaurálás

A huszadik század kilencvenes éveinek végére érték be azok a törekvések, amelyek a könyvtárak birtokában lévő, a XIX. és XX. században nem időtálló, savas papírra nyomtatott, féltett nemzeti örökség megóvását szolgálták, s amelyeknek B. Zyski professzor kutatásai is fontos részét képezték. A hosszú távú kormányprogramot (Savas papír. A veszélyeztetett lengyel könyvtári és levéltári állományok tömeges megmentése 2000-2008) 1999 novemberében fogadták el a következő célokkal:

- a veszélyeztetett állomány teljes felmérése, a veszélyeztetettség mértékének meghatározása és ennek alapján a megőrzésre szánt tételek kiválasztása,
- a megfelelő megelőző és szervezési lépések megtétele (további savas dokumentumok állományba kerülésének megakadályozása),
- a tömeges savtalanítás infrastruktúrájának kiépítése a veszélyeztetett anyagok mikrofilmzésével összhangban.

Ennek érdekében meghatározták a kulturális tárca hatáskörét a munka irányításában, és felsorolták a lengyel kulturális örökség legfontosabb veszélyeztetett dokumentumaival rendelkező intézményeket. A koordinátor a Nemzeti Könyvtár lett. A program állami finanszírozással működik. Szükség volt technológiai kutatásokra, savtalanító és papírkonzerváló berendezésekre, ezek

megfelelő elhelyezésére, valamint a párhuzamosan futó mikrofilmzés megszervezésére. 2001-ben kutatási alapokból írtak ki nyílt pályázatot, amelyben a veszélyeztetettség mérését, a tömeges savtalanítás mikrobiológiai és konzerválási eljárásainak kidolgozását, illetve a savtalanítás optimális technológiájának lengyelországi elterjesztését várták a pályázóktól.

A program alakulásáról minden évben be kell számolni. A Nemzeti Könyvtár, illetve a krakkói Jagelló Egyetem Könyvtára – amelyek a lengyel nemzeti kiadványtermés teljes körű gyűjtéséért felelősek – aktív részesei a munkának. 2003-ban került sor a Neschen C900 savtalanító berendezés beszerzésére. 2005-ben a Jagelló Egyetem Könyvtára mellett megépült az ún. papírklinika, amelyben a Kelet-Európában csak itt található amerikai Bookkeeper berendezés működik. Ez évente két kezelőtankban, négyfős személyzettel, két műszakban 40 000 kg papír savtalanítását tudja elvégezni.

A Jagelló Egyetem kémiai és egyéb tanszékei uniós kutatási forrásokhoz is jutottak az Oktatási Minisztérium segítségével. A savassági szint megállapítását szolgáló eljárás kifejlesztésén túl a „Savas papír” programot az oktatásban is felhasználják. Bemutatják az eredményeket, eljárásokat a kémia szakos hallgatóknak, illetve a Kémikusok Társaságának, a levéltárosoknak stb., és igyekeznek a nagyközönséget is megismertetni a médián keresztül a cellulóz pusztulásának folyamatával. A könyvtároshallgatók, könyvtárvezetők, restaurátorok is megismerkednek a programmal. Több száz speciális tollat osztanak szét a könyvtárak között, amelyekkel egyszerűen meg lehet állapítani a papírok savassági szintjét.

A levéltárakban az egyik legnagyobb nehézség az anyagból történő mintavétel, amit – nemzetközi együttműködés keretében – a Holland Nemzeti Archívumban alkalmazott módszerrel végeznek.

A problémakörben több konferenciát is tartottak. A toruni egyetemen 2006 márciusában beszámoltak a „Savas papír” program keretében

végzett kutatások eredményeiről, és a restaurátor-hallgatók és papírkonzerválással foglalkozók kiállítását is rendeztek. Ugyanebben a hónapban Lipcsében is volt egy konferencia az európai írott kultúra megőrzéséről. Három témakört tekintettek át: egyes országok ilyen irányú programjait, a tömeges állományvédelem technikáit, illetve a projektek dotációjának kérdéseit. Lengyel részről Anna Czajka (a varsói Történeti Levéltár restaurátora) ismertette a „Savas papír” programot, illetve a levéltár mikrofilmzési terveit. A program 2008-ig tart. A Kulturális Minisztérium gazdasági igazgatója elmondta, hogy 2006-ban 15 millió zloty-t fordítanak erre a célra. Felmerülhet a kérdés, hogy nem reménytelen, sziszifuszi feladat-e a savtalanítás? A Jagelló Egyetem felmérése szerint szerencsére nem, ugyanis a mintavétel azt mutatta, hogy míg 1996 előtt a könyveknek majdnem 100%-a 6,8 Ph érték alatt volt, addig 1996-ban már csak 15,4%, 1998-ban 3,5%, 2001-ben pedig mindössze 0,7% bizonyult savasnak.

(*Orbán Éva*)

07/028

DIAMOND, Tom: The impact of hurricanes Katrina and Rita on three Louisiana academic libraries. A response from library administrators and staff = Libr. Adm. Manage. 20. vol. 2006. 4. no. 192-200. p. Bibliogr. 9 tétel.

A Katrina és Rita hurrikánok hatása három Louisiana állambeli felsőoktatási könyvtárban. A vezetés és a személyzet reakciója

Állományvédelem; Elemi károk; Munkaszervezés; Tervezés

A 2005 augusztusában és szeptemberében pusztító hurrikánok által leginkább érintett három louisianai egyetemi könyvtár vezető munkatársaival folytatott beszélgetés a hurrikán előtti, alatti és utáni helyzetet mutatja be, a jövőre vonatkozó tanulságok levonhatóságának reményével. Mindhárom intézmény (vagy ha a könyvtár nem

is, de az egyetem) rendelkezett mentési, cselekvési tervvel katasztrófa esetére, ezek azonban inkább csőtörésekre és tűzre vonatkoztak, ilyen mértékű rombolás lehetőségére senki nem számított. Utólag áttekintve más intézmények védelmi dokumentumait, sehol nem számítanak arra, hogy egész város kerül víz alá, hogy hetekig nem lesz áramszolgáltatás stb. A tanulságokat levonva az egyik helyen kiegészítették a nyilvántartást a személyzet mobiltelefonszámaival (ez a szolgáltatás lényegesen gyorsabban állt helyre, mint a vezetékes), másutt az alternatív e-mail címekeket gyűjtötték össze arra az esetre, ha az egyetem számítástechnikai rendszere nem funkcionál.

A működésképtelenség idején kérni sem kellett más könyvtárak segítségét: az érintett egyetemek hallgatóit és munkatársait más egyetemi könyvtárak saját beiratkozott olvasóiként kezelték, mások állományrészeket ajánlottak fel. Volt szerencsésnek mondható könyvtár, ahol egy viszonylag könnyen pótolható állományrész (a hivatalos kiadványok gyűjteménye) szenvedett komoly károkat, míg az épület (az ablakoktól eltekintve) viszonylag sértetlen maradt. Máshol az alagsorban található teljes fűtő-hűtő rendszer, azaz gyakorlatilag a teljes épületgépészet és a számítástechnikai központ ment teljesen tönkre. Másutt nagyon komoly partitúragyűjteményt ért súlyos károsodás, melynek kb. 70%-át sikerül megmenteni. Igen nagy része veszett el, illetve károsodott (több helyen is) az éppen kikölcsönzött dokumentumoknak.

Az épületek takarítását végzők a könyveket is letisztították, ám a raktári (illetve szabadpólcós) rend helyreállítása, valamennyi dokumentum helyrerakása komoly munkát igényel. Az egyik könyvtár beszámolója szerint a mikrofilmtekercecseknek csak az első egy-két métere károsodott (és tekercesként kb. 20 dolláros költséggel helyreállítható), míg a mikrofilmlapok gyakorlatilag teljesen tönkrementek. Az egyik egyetemről hűtőkamionokban szállítottak nagy mennyiségű anyagot fagyasztva szárításra más-hová, és másutt is fontossá vált a hőmérséklet és

a páratartalom fokozott ellenőrzése az esetleges penészesedés megakadályozására.

A könyvtári személyzet tagjait is érintette a hurrikánpusztítás, akár úgy, hogy fedél nélkül maradt, akár úgy, hogy elmenekült és nem is akar vizszatérni, vagy „csak” a sokkhatást kell lélekben feldolgoznia. Minden esetben fontos a kommunikációs lehetőségek fenntartása, vagy mielőbbi megteremtése, és a lehetséges segítségnyújtás. A menedzsment, a vezetői döntések legsúlyosabb problémái a hurrikánok következtében kialakult szegénység, ami jelentős költségvetési csökkenésekkel járt együtt, és aminek következményeit mind a személyzet létszámában, mind a beszerzési és szolgáltatási politikában végre kellett hajtani. Fontos tanulságok: a biztonságért felelős munkatársak a legjobb barátok a bajban. Minél jobban ismerik a könyvtárat, annál hatékonyabban tudnak segíteni a mentésben és a helyreállításban. Mindenkinek ismernie kell a legértékesebb, leginkább mentendő állományrészeket. A számítástechnikai eszközök – legalább részben – legyenek mobilak: a rendszer és az adatállomány back-up fájlljai legyenek mindig elszállíthatók, és a működéshez szükséges néhány terminál hordozható (laptop) legyen. Mindenkinek legyen pendrive, hogy legfontosabb dokumentumait el tudja menteni (hiszen volt, akinek saját kutatási anyaga is odaveszett).

(Mohor Jenő)

Különgyűjtemények

07/029

CHENEY, Debora - KNAPP, Jeffrey [et al.]: Convergence in the library's News Room. Enhancing news collections and services in academic libraries = Coll.Res.Lib. 67.vol. 2006. 5.no. 395-417.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Konvergencia a könyvtár hírolvasójában... A felsőoktatási könyvtárak hírlapkönyvtári szolgáltatásainak kibővítése

Egyetemi könyvtár; Hírlapkönyvtár; Mikrofilm; Szolgáltatások; Számítógép-hálózat; Televízió

Az USA felsőoktatási könyvtáraiban az utóbbi időben folyamatosan csökkent a hírlapgyűjtemények használata és jelentősége. Ennek egyaránt oka a hírlapárak erős emelkedése és a hírlapolvasás visszaszorulása országszerte. A hallgatók és kutatók mindinkább a televízió és az internet hírforrásaira támaszkodnak. A cikk azzal foglalkozik, hogyan egészíti ki a könyvtár hírlapgyűjteménye az egyetem hírlapolvasási programját, melynek célja a hallgatók kritikus gondolkodásának és médiahasználati készségeinek fejlesztése. A szerzők szerint a digitális hírforrásokat – a televíziót is beleértve – a könyvtári gyűjtemény szerves részeként kellene kezelni. A könyvtáraknak a különböző típusú hírforrásokat összegyűjtve kellene biztosítani az olvasók számára, összhangban azzal, hogy magában a sajtóban is ezek konvergenciája megy végbe.

A Pattee Library hírolvasójában (News Room) három televízió, egy főleg nemzetközi hírlapokból, valamint közéleti folyóiratokból álló gyűjtemény, számos híradatbázis, valamint a könyvtár tekintélyes történeti mikrofilmgyűjteménye áll az olvasó rendelkezésére. Egy e célra készült televíziós összeállítás segítségével, több tesztcsoport bevonásával vizsgálták, mennyire tűrik meg az olvasók a hangot és televíziót a könyvtárban, illetve milyen fejlesztésre van még szükség. A folyóiratosztály felmérte a hírlap-előfizetések különböző lehetőségeit, ezek árát és megbízhatóságát számba véve. A könyvtárban az eddigénél is nagyobb szerepet kapott a hírforrásokra épülő felhasználó-orientált tájékoztatás, a News Library és a mikrofilmtár használata pedig szintén megélnélt.

(Autoref.)

07/030

FREEDMAN, Jenna - SELLIE, Alycia - DESHARNAIS, Miriam: Your zine tool kit = Libr.J. 131.vol. 2006. 11.no. 36-39.p.

Zingyűjtemények kialakításának módszerei*Különgyűjtemény; Módszertani útmutató [forma]*

A New York-i Barnard College könyvtárában 2003-ban határozták el egy zingyűjtemény létrehozását. A zine a magazin vagy fanzin rövidítése. Ezek a nem hagyományos kiadványok általában saját kiadásban jelennek meg és terjednek, a kommunikációs készítés vagy az önkifejezési vágy áll létrejöttük háttérében, kis példányszámokban (3-5000) adják közre őket, és tartalmuk alternatív jellegű, továbbá nem tartalmaznak hirdetések.

Zingyűjtemények a közkönyvtárakban, a felsőoktatási és szakkönyvtárakban is vannak. A kutatási célú zingyűjtemény valamely témához vagy műfajhoz (ilyenek például a mamazinok, a zenei fanzinok) kötődik, földrajzi szempontok alapján nem lehet kialakítani. A beszerezhető zinekről az úgynevezett metazinek ismertetéseiből lehet tájékozódni. A zinek 1-2 dollárba kerülnek, 500 dollárért már egy tekintélyes kiinduló állományt lehet kialakítani. Beszerzésük nem könnyű a kis példányszám és a fizetési bonyodalmak miatt. Legcélszerűbb személyesen megvásárolni a zineket valamely független könyvesboltban vagy a lap saját terjesztőjénél (őket disztróknak hívják).

A zinek kerülhetnek külön katalógusba vagy az online katalógusba. Felmerül a dilemma, hogy időszaki kiadványról van-e szó (kevés zine jelenik meg rendszeresen); a Barnard College-ban monográfiaként veszik állományba. Tárolásukra a savmentes függő tasakok a legalkalmasabbak, kölcsönzésük pedig egyéni mérlegelés kérdése; a Barnard College könyvtára egy archív és egy kölcsönözhető példányt is tart. A zinek mellékleteinek kezelésére (gombok, CD-k, filteres teák

stb.) nincs egységes javaslat.

A zinekkal olyan szerzőket vihetünk el a könyvtárba, akik eddig nem voltak ott képviselve. A zinek értékes elsődleges források, élvezetes olvasmányok, szép kiállításúak, a diákok és a felnőttek rajonganak értük, és a könyvtárosok is szívesen dolgoznak ezzel a gyűjteményrésszel.

A Baltimore-i Városi Könyvtár egy minikalauzt szerkesztett a zingyűjtemény létrehozásának lépéseiről: hogyan hozzunk létre egy kísérleti gyűjteményt; milyen forrásokból tájékozódjunk; hogyan kommunikáljunk a használókkal és más zingyűjtemények munkatársaival; hogyan találjuk meg az interneten a kapcsolódó webhelyeket és online katalógusokat. Az alapításhoz támogató engedélyt kell kérni, és gondoskodni kell a pénzügyi fedezetről. Költségvetést is készíteni kell (a zingyűjtemény építése idő-, de nem költségigényes, de felmerülnek kiegészítő költségek). Dolgozzunk teamben, lépünk kapcsolatba másutt dolgozó kollégákkal, alkossunk hálózatot, vitassuk meg a projektet minden érintettel! Gondoljuk át a működés részleteit, az állományépítés gyakorlatát, a gyűjtőkört, a beszerzés és kifizetés módozatait, a feldolgozás és könyvtárközi kölcsönzés, a tárolás mikéntjét!

Rögzítsük a célokat, a teendőket és ütemezésüket, a tevékenység eredményességének értékelését! Írjuk le a szabályzatokat, emlékeztetőket, a gyakran ismétlődő kérdésekre adott válaszokat – mindez megalapozhatja webhelyünk tartalmát! Népszerűsítsük a gyűjteményt, csináljunk neki propagandát: szervezzünk megnyitót, köszönjük meg a közreműködést! Rendszeresen törődjünk a zingyűjteménnyel, integráljuk a zineket a rendszeres referenz tevékenységbe! Értékeljünk, tervezzünk, szervezzünk kisebb rendezvényeket! A munkatársakat tájékoztassuk, alakítsunk ki partneri együttműködések, vonzzunk a könyvtárba új használókat! A későbbiekben magunk is árusíthatunk zineket.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 56

Raktározás

07/031

COLLINS, Susan L. - DUJMIC, Linda L. - HURLBERT, Terry: Going off-site: implementing a plan for a library storage facility = Tech.Serv.Q. 23.vol. 2006. 3.no. 39-49.p.

Külső raktár tervezése egy egyetemi könyvtár számára

Egyetemi könyvtár; Munkaszervezés; Raktározás

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A Carnegie Mellon Egyetem könyvtárában a könyvek és bekötött folyóiratok elhelyezésének egyre növekvő problémái miatt munkacsoportot hoztak létre egy külső raktár és a megfelelő állományrész költöztetésének megtervezésére. A kilenc tagú munkacsoportban egy-egy tag képviselte az igazgatóságot, az olvasószolgálatot, a gyűjteményszervezést, a katalogizálást, az informatikai és a tájékoztató részleget. A cikk azt tárgyalja, hogyan állapították meg az új feladathoz szükséges munkaerő- és térigényt, a dokumentumok költöztetésének kritériumait, és hogyan dolgozták ki a megfelelő állományrész elszállításának, vonalkódozásának, átjelzetelésének és a katalógusrekordok módosításának munkamenevét, valamint hogyan tervezték meg az állomány elhelyezési rendjét az új raktárban.

(Autoref.)

07/032

JANSEN, Hans: Permanent access to electronic journals = Inf.Serv.Use. 26.vol. 2006. 2.no. 129-134.p.

Az elektronikus folyóiratok állandó elérhetősége

Elektronikus folyóirat; Megőrzés; Nemzeti könyvtár

A digitális kiadványok tartós megőrzésének és

hosszú távú elérhetőségének problémája egyaránt foglalkoztatja a könyvtárosokat (mi történik, ha a könyvtár lemondja előfizetését, ha a kiadó tönkremegy, ki gondoskodik arról, hogy a fájlok használhatók legyenek és ki finanszírozza azt), a szerzőket (ki biztosítja az örökös elérhetőséget, hogy a fájlok ne legyenek módosíthatók) és a kiadókat (hogyan garantálható a hosszú távú digitális archiválás a szerzők és a kutatói közösség számára).

Technikai kihívások: az elektronikus hordozók élettartama, a használathoz valamilyen eszköz (hardver, szoftver) szükséges. Megoldások: migráció vagy konverzió (magát a digitális objektumot változtatják meg) vagy emuláció (a digitális tartalmat hiteles formában szolgáltatják). Szervezeti-szervezési kihívás: mi legyen a nemzetközi tudományos e-kiadványokkal (tudniillik ezeknek nincs származási országa). A megőrzés és feltárás hiányosságai a kutatások területén nemkívánatos átfedésekhez vezethetnek.

A megőrzés területén koncentrált erőfeszítésekre van szükség. Ilyen az amerikai LOCKSS projekt, amelyben a digitális kiadványokat a könyvtárak elektronikus raktáraikban tárolják. A JSTOR, a Mellon Alapítvány és a Kongresszusi Könyvtár közös Portico projektje egy elektronikus archívum kialakítására irányul, és a nemzetközi kiadókkal kötött megállapodásokra épül; a migrációt választották, és nem vállalkoznak a dokumentumok eredeti megjelenésének megőrzésére.

A Holland Királyi Könyvtárban alakították ki az úgynevezett Safe Places (fordításban: biztonságos helyek) modellt. Tartós megőrzési kötelezettséget vállalnak, gondoskodnak a szükséges kutatásokról és fejlesztésekről. Vállalják a magas kezdeti beruházás terhét, mert a későbbiekben az egy egységre jutó tárolási költségek alacsonyak lesznek.

A Királyi Könyvtár az egyetlen nemzeti könyvtár, amely küldetésének tekinti az e-folyóiratok megőrzését a nemzetközi kutatási közösség számára. 2003-ban indult az e-Depot működése,

amelynek funkcionális terve megfelel az OAIS (Open Archival Information System) szabványoknak. A digitális kiadványok beadása az archívumba automatikusan és kézi módszerekkel egyaránt lehetséges. A PLANEST európai uniós projektben a megőrzés és az elérhetőség eszközkészletének kifejlesztésén dolgoznak.

A Királyi Könyvtár a kiadókkal 1996-ban együttműködési megállapodást kötött az offline elektronikus kiadványok önkéntes beszolgáltatására. Ezt követően került sor 350, az Elsevier által kiadott e-folyóirat tartalmának beszerzésére, amit további megállapodások követtek (Springer, SDU). 1999-ben a holland impresszummal rendelkező online elektronikus kiadványokról is megegyezés született. 2002-ben történelmi jelentőségű elektronikus archiválási szerződést kötöttek az Elsevier Science céggel, amely közel 1700 folyóiratot ölel fel. Egy évvel később a Kluwerrel, majd a Biomed Centrallal hasonló megállapodást kötöttek.

A megállapodások minimumfeltételei a következők: a letétbe helyezés ingyenesen történik, a könyvtár a beiratkozott olvasóknak helybeni használatra rendelkezésre bocsáthatja és könyvtárközi kölcsönzés keretében az országon belül szolgáltathatja a dokumentumokat. Mindez a nyomtatott kötelempéldányoknál szokásos eljáráshoz hasonlóan zajlik, a korlátozott távoli hozzáférés kérdései a jövőben kerülnek napirendre. Az archívum garancia arra, hogy a licencek keretében előfizetett dokumentumok tartósan hozzáférhetőek maradjanak. (2006 végén az e-Depot kilencmillió cikket tartalmazott.)

A Királyi Könyvtár stratégiája kétirányú: egyrészt igyekszik bővíteni a kiadói megállapodások körét további nagy nemzetközi kiadókkal; másrészt befogadja minden olyan kiadó termékeit, amely metaadatokat szolgáltat és megfelelő formátumot biztosít.

A Safe Places modellben a kiadók és a Királyi Könyvtár üzleti alapú kapcsolatban van egymással. Mindkét fél viseli a saját költségeit: a könyvtár az archívumét, a kiadók pedig a beszolgáltatás

tását, és nem számítanak fel előfizetési díjat. A későbbiekben, ha létrejön a hasonló biztonságos archívumok hálózata, a tudományos kiadók a digitális archiválással kapcsolatos esetleges költségeket beépíthetik majd a kiadás költségei közé.

(Hegyközi Ilona)

Feldolgozó munka

07/033

HERRERA, Gail - CHENG, Daisy T. [et al.]: Technical services cataloging and database maintenance assessment = Tech.Serv.Q. 23.vol. 2006. 3.no. 51-72.p.

A feldolgozó munka és az adatbázis-karbantartás értékelése egy egyetemi könyvtárban

Egyetemi könyvtár; Feldolgozó munka; Felmérés; Hatékonyosság; Munkaszervezés; Tervezés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A könyvtárak tájékoztató, illetve feldolgozó részlegei közötti együttműködés hiányosságairól már sok cikket írtak. A munkatársak keresztképzésénél, illetve a bizottságok alakításánál hatékonyabb megoldásokra azonban továbbra is igény mutatkozik. A Mississippi Egyetem könyvtárában két felmérést végeztek a szervezeti egységek közti viszonyok feltérképezésére. A felmérések nagyban hozzájárultak a feldolgozó munkával való elégedettség méréséhez, a nyújtott szolgáltatások fontosságának megítéléséhez, valamint ahhoz, hogy megkezdjék a tájékoztató munkatársak beavatását a feldolgozó munka rejtjelmeibe. Ugyancsak támpontokat adtak a szervezeti egységek stratégiai terveinek elkészítéséhez.

(Autoref. alapján)

07/034

ALLEN, Ethan - WOLF, Marguerite: To each monk his book: providing access through collection organization at Norcia's new library = J.Access Serv. 3.vol. 2005. 1.no. 1-16.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Minden szerzetesnek a maga könyvét! Hozzáfé- rés biztosítása gyűjteményszervezéssel Norcia új szerzetesi könyvtárában

*Állomány használata; Egyházi könyvtár; Feldolgozó
munka; Hozzáférhetőség*

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A szerzők egy közép-olaszországi bencés szerzetesi közösség számára létesített könyvtár szervezésének tapasztalatait ismertetik. A kolostor forrásainak felbecsülése után világossá vált, hogy a bibliográfiai rekordokhoz való globális és közvetlen hozzáférés egyaránt lehetséges, és a könyvtárosok az épületen kívül is elkezdhetik a katalogizálást. Az osztályozási rendszert és a szoftvert a közösség nemzetközi összetétele, a történelmi és országos könyvtári gyakorlat, pénzügyi korlátozások és a közösség tagjainak feltételezett számítógépes jártassága figyelembevételével választották ki. Váratlan problémák merültek fel az osztályozással, a munkaerőhelyzettel, késedelemmel és távolságokkal kapcsolatban, de a gyűjteményhez való általános hozzáférést e problémák leküzdése után megoldották.

(Autoref.)

07/035

WOMACK, Kristina R.: Conformity for conformity's sake? The choice of a classification system and a subject heading system in academic health sciences libraries = Cat.Classif.Q. 42.vol. 2006. 1.no. 93-115.p. Bibliogr.

Osztályozási rendszerek és tárgyszórendszerek a felsőoktatási egészségügyi könyvtárakban

Egyetemi könyvtár -egészségügyi; Felmérés; Online katalógus; Osztályozási rendszer -orvostudományi; Tárgyszójegyzék

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk az egészségügyi felsőoktatási könyvtárakban alkalmazott osztályozási és tárgyszórendszereket vizsgálja, valamint e rendszerek kiválasztásának okait. Áttekinti azokat a rendszereket is, amelyeket ugyanazon felsőoktatási intézmények általános (központi) könyvtárai használnak, hogy felderítse, van-e igény az egyeztetésre. Kiemelt figyelmet szentel annak a szerepnek, amelyet az osztott OPAC-ok (online olvasói katalógusok) játszhatnak az egyeztetésre való törekvésben. A felmérésben részt vevő felsőoktatási egészségügyi könyvtárak 75%-a elsősorban az NLM (National Library of Medicine, az országos orvostudományi könyvtár) osztályozási rendszerét használja, és 95% alkalmazza a MeSH-t (Medical Subject Headings, az NLM orvostudományi tárgyszójegyzéke). Az intézmények általános (központi) könyvtárai ugyanakkor többségükben a Kongresszusi Könyvtár rendszereit használják. Az NLM által kifejlesztett rendszerek használatának legfőbb oka, hogy ezek a legalkalmasabbak az orvostudományi gyűjtemények feltáráshoz.

(Autoref.)

07/036

OLSON, Hope A.: Codes, costs, and critiques. The organization of information in Library Quarterly, 1931-2004 = Libr.Q. 76.vol. 2006. 1.no. 19-35.p. Bibliogr. 53 tétel.

Az információszerzési irodalom a The Library Quarterly témái között az 1931-2004-es időszakban

Felmérés; Gépi dokumentumleírás; Folyóirat -könyvtári; Információszerzés; Tárgyi feltárás

A cikk a Library Quarterly-ben megjelent információszervezési tárgyú publikációk mennyiségi és tartalmi elemzését adja 1931-től, a folyóirat indulásától 2004-ig. Az ilyen tárgyú cikkek többsége az említett időszak első felében jelent meg. A legfőbb témák között megtalálhatók a katalogizálási szabályok – itt olyan szerzők dominálnak, mint Julia Pettee, Andrew Osborn és Seymour Lubetzky –, a költségek és más gyakorlati megfontolások, a technológia, az informatika, a cranfieldi kutatások, a tartalom szerinti keresés – beleértve a tárgyszavakat, teauruszokat és osztályozási rendszereket –, a történeti, nemzetközi és a kutatás aktuális trendjeire irányuló kitekintések. A jövőben az LQ haszonnal építhet ezekre a témákra, amikor a katalogizálás új kérdéseivel foglalkozik. Ilyen például az AACR2 katalogizálási szabályzat és a bibliográfiai rekordok alapszerkezetét meghatározó FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) szerepét átvenni készülő RDA (Resource Description and Access, források leírása és elérése), a digitális könyvtárak fejlesztése és a metaadatok, valamint az innováció egyéb területei.

(Autoref.)

Lásd még 14

Katalógusok

07/037

DE ROBBIO, Antonella - GNOLI, Claudio - ROSSI, Paola: Tendenze evolutive degli opac italiani visti attraverso il MAI = Boll.AIB. 46.vol. 2006. 1/2.no. 69-80.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. angol nyelven

Az olasz OPAC-ok fejlődési irányai a MAI meta-OPAC tükrében

Online katalógus

Az olasz könyvtárak „meta-OPAC-ja”, a MAI (*MetaOPAC Azalai Italiano*) 1999-ben született meg Riccardo Ridinek az olasz OPAC-okról készített adatbázisának továbbfejlesztéseként. Az adatbázis az olasz könyvtári OPAC-okat írta le, a mögöttük álló könyvtárak helye és fajtája, a kereshető anyagok és felhasználói felületeik szerint. Az adatbázis szerint egy OPAC nem más, mint egy bizonyos könyvtár csoport online katalógusa, melynek több részlege (pl. könyv, időszaki kiadvány, különgyűjtemények stb.) és egy vagy több felhasználói felülete (pl. HTTP, Telnet, Z39.50) van. 2005 végén az adatbázis 849 OPAC-ot, 1068 részleget, 1131 felhasználói felületet tartalmazott. Az OPAC-ok száma 12,4%-kal volt több, mint az előző évben, és ez a növekedés jellemző a korábbi néhány évre is. Az adatbázisban szerepelnek az SBN (Országos Könyvtári Szolgálat) 41 helyi úgynevezett pólusának OPAC-jai is. Az OPAC-ok döntő többsége (640) földrajzilag egy városra terjed ki, 93 a több települést, 62 a több megyét lefedő, és 41 OPAC-nak van több régiót érintő, vagy országos lefedettsége. A MAI-ból közvetlenül elérhető OPAC-ok száma 248. A közvetlen elérhetőségnek főként technikai okai vannak, illetve nem érhető el az éppen épülő, átalakítás alatt állók, valamint azok, amelyek más OPAC-okban megtalálható anyagot tartalmaznak.

A metaOPAC-on belül néhány szakterületi, specializált metaOPAC is található, így az építészeti MAI 57, a biológiai 70, a jogi 8, a közigazgatási 10, a szlavisztikai 33 OPAC-hoz nyújt közvetlen hozzáférést. Arra a kérdésre, hogy egy 894 OPAC-kal rendelkező ország jó könyvtári szolgáltatásokkal rendelkező ország-e, nincs válasz. Bizonyos értelemben az ideális állapotot egyetlen országos katalógus jelenti (ez az SBN álma és végső célja). Az is tudható, hogy az OPAC-ok léte nem jelenti szükségszerűen azt, hogy azok teljeseek, megfelelő szemantikai és technológiai hozzáféréssel rendelkezők, személyre szabhatók (stb.) lennének. Reálisan az állapítható meg, hogy az OPACok mennyiségi növekedése

és színvonalának javulása az infokommunikáció könyvtári terjedését és fejlődését jelzi. A MAI pedig, mely kezdetben mindössze arra vállalkozott, hogy egybegyűjtse az országban szerteszt működő kollektív online katalógusokat, mára az olasz könyvtárosok és olvasók számára fontos, gyakran (közel kétmillió-négyszázezer keresés 2005-ben) használt szolgáltatássá vált.

(Mohor Jenő)

Lásd még 7, 26

Információkeresés

07/038

HIDER, Philip: Search goal revision in models of information retrieval = J.Inf.Sci. 32.vol. 2006. 4.no. 352-361.p. Bibliogr.

A keresési célok módosítása az információkeresési modellekben

Információkeresés; Modellálás; Relevancia

A kutatások már megmutatták, hogy egy információkeresési célú ember-gép interakció során a keresés célja egymás után sokszor is átértékelődhet. Az információkeresés különböző modelljei különféleképpen kezelik ezt a jelenséget. A szerző új, alternatív modelljében megkísérli újradefiniálni az információkeresés célját. Megkülönbözteti a keresés céljának megváltozását abban az esetben, ha az új információ hatása, illetve, ha meglévő tudás felidéződése miatt következik be. A szerző azt állítja, hogy utóbbi esetben külső hatásokra, például a rendszer válaszainak következtében a használó meglévő ismeretei tudatossá válnak, ami saját információigényének és a keresés céljának jobb megértéséhez vezet. A szerző az eddigieknél általánosabb információkeresési modellel az információkeresési szokások széles skáláját célozza meg, mely a céltu-

datos, jól meghatározott keresőképből kiinduló kereséstől a véletlenszerű találatig terjed.

(Autoref.)

Lásd még 1, 42, 48, 65

Olvasószolgálat, tájékoztató munka

07/039

DANIEL, Frank - MAIER, Christine [et al.]: Die Kunden dort bedienen, wo sie sind. DigiAuskunft besteht Bewährungsprobe. Seit Anfang 2006 in Betrieb = BuB. 58.Jg. 2006. 7/8.no. 558-563.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol és francia nyelven

Digitális referenz a német könyvtárakban

Együttműködés -regionális; Elektronikus posta; Referenz

Információt ma elsősorban az interneten keresnek, és ez a rendszeres könyvtárhasználókra is igaz. A könyvtárak alkalmazkodtak ehhez, virtuális fiókkönyvtárakat építettek ki online katalógussal, digitális gyűjteménnyel és közvetlen könyvtárközi kölcsönzéssel. A DigiAuskunft (digitális tájékoztatás) is ehhez kíván hozzájárulni. Elsőként a Dortmundi Városi és Állami Könyvtárban vezették be, majd hamarosan a Kölni Egyetemi, a Dortmundi Egyetemi, a Kölni Városi, áprilisban pedig a Kölni Műszaki Egyetemi Könyvtárban is. A honlapokon kisebb változtatásokra volt szükség: módosították a webes úrlapokat, szöveges modulokat és aláírásvonalakat iktattak be, fejlesztették a tudásalapú adatbázist, és kontextusfüggő szövegelemeket készítettek. Az átmeneti problémák kezelése és a szoftver tökéletesítése érdekében belső levelezőlistát indítottak. A rendszer azóta a gyakorlatban is bizonyította alkalmasságát. Referenzkérdéseket bármely internetes számítógépről lehet küldeni, a korábbinál jóval egyszerűbben. A

kérdések mintegy 80%-a valamely adott könyvtárhoz kötődő, a használattal kapcsolatos kérdés volt (az állományról, a könyvtári tagságról és a speciális szolgáltatásokról). A valódi referenz kérdések, mint például egy Vesztfália történetéről szóló cikk keresése, egyelőre ritkák, így eddig nemigen volt szükség kérdések továbbítására a teljes hálózatra. 2006 nyarán további 18 könyvtár fog csatlakozni, és még több tesz előkészületeket ez irányban.

(Autoref.)

07/040

RADFORD, Marie L.: Encountering virtual users: a qualitative investigation of interpersonal communication in chat reference = J.Am.Soc.Inf.Sci.Technol. 57.vol. 2006. 8.no. 1046-1059.p.

Találkozás a virtuális használókkal. Az interperszonális kommunikáció minőségi vizsgálata a csevegő online referenz során

Kommunikáció -használókkal; Online információkeresés; Referenz

A valós idejű referenz szolgáltatások a referenzpultnál történő hagyományos, személyes kapcsolaton alapuló tájékoztatás megvalósítható alternatívájaként jöttek létre. A virtuális referenzet és a könyvtáros-használó viszonyát feltáró kutatások csak nemrégiben kezdődtek, középpontjukban elsősorban a pontosság és hatékonyság áll. Ez a tanulmány az elsők között alkalmazta a kommunikációelmélet módszereit a virtuális referensszel kapcsolatos (társadalmi-emocionális) kérdések vizsgálatára. A szerző annak a kísérleti kutatásnak az eredményeiről számol be, amely a Samuel Swett Green Award könyvtára virtuális referenz szolgáltatáshoz beküldött 44 kérdést elemezte, majd a Maryland állambeli AskUsNow! szolgáltatás véletlenszerűen kiválasztott 245 névtelen kérdését vizsgálta. A kérdéseket alapos tartalmi elemzésnek vetették alá. Az eredmények szerint a hagyományos

referenzben fontos szerepet játszó interperszonális kapcsolatok – kissé megváltozott formában – a virtuális referenzben is jelen vannak. Ide tartoznak a kapcsolatépítő technikák, a nonverbális kommunikáció hiányának pótlása, a kapcsolatfejlesztés stratégiája, a tiszteletnyilvánítás jelei, a presztízsmentő taktikák, a nyitó és záró üdvözlések. Arra is fény derült, hogy az interperszonális kommunikáció dinamikája a csevegő referenzben is érvényesül, valamint arra, milyen különbségek vannak a könyvtáros-használó viszonyában és a nonverbális kommunikáció pótlásának stratégiájában.

(Autoref.)

Lásd még 42

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

07/041

BOUKACEM-ZEGHMOURI, Chérifa - SCHÖPFEL, Joachim: Document supply and open access: an international survey on grey literature = Interlend.Doc.Supply. 34.vol. 2006. 3.no. 91-104.p. Bibliogr.

Dokumentumszolgáltatás és nyílt hozzáférés. Nemzetközi felmérés a szürke irodalom területén

Dokumentumszolgáltatás; Felmérés; Megőrzés; Nemzetközi helyzetkép; Szürke irodalom

Hagyományosan a szürke irodalmat azzal jellemezték, hogy nehezen szerezhető be a szokásos könyvkereskedelmi csatornákon, kívül esnek a kiadás és a terjesztés kereskedelmi csatornáin. A kutatás és az oktatás számára fontos dokumentumtípust a nagy dokumentumellátók beépítik gyűjteményükbe, és többen nyújtanak támogatást e többnyire szegényesen feldolgozott dokumentumok megtalálásához. Ma a könyvtárak és a dokumentumellátók a nyílt archívumok moz-

galmával (OAI) kell, hogy együtt éljenek, illetve adaptálják a nyílt hozzáférésű archívumok létét működés- és szolgáltatásmódjukba.

Öt nagy „hagyományos ellátót” vizsgáltak meg. A *British Library* (BL) „szürke” állománya 4,9 millió darab, dokumentumforgalmának kb. 5%-át teszi ki. A BL részt vesz OA projektekben, és egy webtartalmakat archiváló konzorciumban. A kanadai információs intézettől (*CISTI*) 2004-ben kért dokumentumok 9%-a volt a szürke irodalomhoz tartozó. A szürke irodalommal kapcsolatos projektjük nincs, kutatási szinten foglalkoznak az OAI-vel. A francia *INIST* teljes aktivitásának csak 3%-a érintette a szürke irodalmat, viszont öt ezzel kapcsolatos projektjük van folyamatban, és három OA projekt közvetlenül a szürke irodalomhoz kapcsolódik. Dél-Korea tudományos és műszaki információs központja (*KISTI*) dokumentumellátó forgalmának 11%-a vonatkozott (elsősorban külföldi) szürke irodalomra. Egy többnyelvű, elektronikus tézis- és disszertáció-adatbázistól eltekintve nincs sok információ OAI-hez, illetve szürke irodalomhoz kapcsolódó projektekről. Németország műszaki információs központja (a hannoveri *TIB*) dokumentumellátó aktivitásának 27%-a volt szürke irodalom (ennek 90%-át elektronikus formában teljesítették). A *TIB* számos, az elektronikus publikációkkal és egy digitális könyvtár fejlesztésével foglalkozó projektben vesz részt. Megpróbál minden (legalább a legfontosabb nyelveken megjelenő) szürke publikációt begyűjteni, az elektronikus formátumúakat lehetőleg autorizált módon tölti le. Az OAI egyelőre nem befolyásolja a szürke irodalommal kapcsolatos *TIB*-gyakorlatot.

Általános megállapítások a vizsgálat előzetes hipotéziseinek tükrében: csak részben igazolódott be, hogy a szürke irodalom a dokumentumellátásban csak kis szerepet játszik. A szürke irodalom forgalma többé-kevésbé követi a dokumentumellátás általános fejlődési irányát (noha az *INIST* esetében ez nem igaz). Minden intézmény egyre inkább érdekelt az OAI

projektekben. Az OAI projektek egy része a hagyományos szürke irodalommal kapcsolatos, ugyanakkor intézményenként igen változatos a kép. Még túl korai lenne annak megállapítása, hogy mindez milyen hatással van a gyűjtemények fejlesztésére, a dokumentumellátó szolgáltatásokra, a szürke irodalom bibliográfiai ellenőrzésére és a tájékoztató rendszerekre.

(*Mohor Jenő*)

07/042

KERN, M. Kathleen - WEIBLE, Cherié L.: Reference as an access service: collaboration between reference and interlibrary loan departments = *J.Access Serv.* 3.vol. 2005. 1.no. 17-35.p.

A referenz mint a hozzáférés segítője. Szoros együttműködés a referenz és a könyvtárközi kölcsönzési részleg között

Egyetemi könyvtár; Hatékonyság; Könyvtárközi kölcsönzés; Online információkeresés; Referenz

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A felsőoktatási könyvtárak egyre nagyobb mértékben támaszkodnak a könyvtárközi kölcsönzési (KKK) részlegekre a tudományos irodalom beszerzésében. Ez fokozza e részlegek leterhelttségét olyan időszakban, amikor sok könyvtár szenved a költségvetési megszorításoktól és a létszámcökkentéstől. A könyvtárközi kölcsönzési és a referenz részlegek közötti együttműködés azáltal segítheti a KKK munkát, hogy rendelkezésre bocsátja a keresési tapasztalatokat. Az együttműködést megkönnyíti a KKK-t kezelő szoftver által biztosított elektronikus környezet. A használóknak is előnyös a nagyobb teljesítési arány és a rövidebb teljesítési idő. A referenz részleg számára hasznos, hogy kreatív technikákat alkalmazhat a nehezen fellelhető anyagok kereséséhez, s ezáltal új referenz forrásokhoz és online katalógusokhoz juthat. Ezeket az előnyö-

ket a teljesítési arány, az anyagok beszerzésének forrásai és a referenz részleg által használt források elemzésével, valamint a személyzettel folytatott interjúk segítségével tárták fel a szerzők.

(Autoref.)

Lásd még 7

Dokumentációs eljárások és termékeik

07/043

HORTAL MUNOZ, Carlos: Criterios de selección de revistas utilizados por las bases de datos internacionales que incluyen revistas españolas de ciencias sociales y humanidades = Rev.Esp.Doc.Cient. 29.vol. 2006. 3.no. 409-422.p. Bibliogr. 6 tétel.

Res. angol nyelven

A spanyol anyagot is tartalmazó humán és társadalomtudományi nemzetközi adatbázisok folyóirat-választási szempontjai

Adatbázis -társadalomtudományi; Felmérés

56 olyan adatbázist azonosítottak, amelyek spanyol humán- és társadalomtudományi szakfolyóiratokat is feldolgoznak. Közülük 37 minőségi kritériumok alapján választja ki a feldolgozandó folyóiratokat, 7 csak tematikai megfelelés alapján válogat, a fennmaradóknál nem sikerült a kiválasztás kritériumairól információt szerezni.

(Mohor Jenő)

Tájékoztatási rendszerek

Hálózatok, regionális rendszerek

07/044

Wissenschaftliche Literaturversorgungs- und Informationssysteme: Schwerpunkte der Förderung bis 2015. DFG-Positionspaper = Bibliotheksdienst. 40.Jg. 2006. 8/9.no. 994-1002.p.

Szakirodalmi ellátási és információs rendszerek: a 2015-ig szóló támogatás kiemelt területei. A DFG állásfoglalása

Elektronikus publikáció; Hozzáférhetőség; Portál; Tájékoztatás; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

A Német Tudományos Társaság (Deutsche Forschungsgesellschaft, DFG) mely az egyes tudományterületek (Sondersammelgebiete, SSG) szakkönyvtárainak munkáját értékeli és anyagiilag támogatja, a 2015-ig szóló cselekvési tervében az alábbi feladatokat jelölte meg:

1. A digitális dokumentumokhoz való hozzáférés jogi/anyagi kérdésének rendezése, ennek érdekében egy átfogó, országos licenmodelllétrehozása.
2. A virtuális szakkönyvtári szolgáltatások bővítése és minőségük javítása.
3. A szakkönyvtári hálózatban (SSG) kiépített keresőrendszert flexibilissé kell tenni, csatlakozási lehetőséget biztosítva a német tudományos kutatómunka portáljaihoz.
4. A szakkönyvtári hálózat (SSG) díjmentesen használható állományát digitalizálni kell.
5. A nemzeti kulturális hagyomány terén is ki kell építeni a német tudományos könyvtárak digitális hálózatát.
6. Folytatni kell a 16. és 17. századi nyomtatványok feldolgozását. 1800-ig bezárólag a kéziratokat, kódexeket, nyomtatványokat, levéltári anyagokat, képparchívumokat is digitalizálni kell.
7. Ugyancsak szükséges a német levéltárak kereső rendszereinek digitalizálása.